Додаток до МЕМУ №12-2008

Світова фінансова криза: вплив на український банківський сектор

Наприкінці вересня 2008 року світова фінансова криза сильно вдарила по українському банківському секторові, що було пов'язано із згортанням зовнішнього фінансування. Це одразу ж викрило слабкі сторони українських банків, зокрема існування значної частки кредитів в іноземній валюті, які не підкріплені доходами в іноземній валюті, та залежність від зовнішнього фінансування. Вплив кризи був надалі підсилений втратою довіри до банківської системи через проблеми в Промінвестбанку.

У жовтні зняття депозитів в гривні, коли банки впродовж одного місяця втратили близько 21,6 млрд. грн. або 10% загального обсягу депозитів в гривні, суттєво похитнуло стабільність та довіру до банківських установ. Загальний обсяг депозитів, включаючи депозити в національній та іноземній валюті, скоротився за місяць на 2,7% або на 9,1 млрд. грн. У листопаді відтік депозитів продовжився - обсяги зняття депозитів в гривні склали 10,9 млрд. грн. (5,2% дпм), тоді як загальні обсяги депозитів виросли на 7,9 млрд. грн. внаслідок ефекту девальвації, оскільки знецінення національної валюти збільшує гривневу вартість депозитів в іноземній валюті.

Цікаво, що зняття депозитів домогосподарствами не призвело до еквівалентного збільшення готівки в обігу, обсяг якої в жовтні збільшився лише на 12,7 млрд. грн. Можливо, вивільнені кошти були використані на здійснення виплат за кредитам в іноземній валюті, за яким виросли обсяги зобов'язань через девальвацію національної грошової одиниці. Населення також могло конвертувати гривню в депозити в іноземній валюті або використати на купівлю товарів тривалого використання. Наприклад, обсяги продажів автомобілів у жовтні прискорились на 14% порівняно з попереднім місяцем.

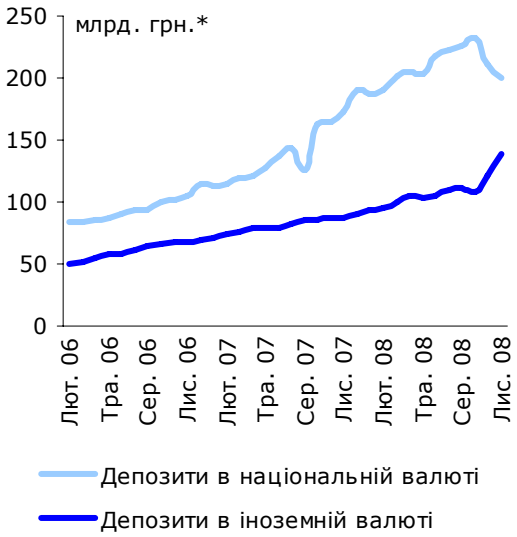
Банки відреагували на зниження стабільності підняттям ставки по депозитам. Середня ставка за депозитами виросла на 0,7 відсоткових пункти до 9,5% річних у жовтні, в т.ч. ставка на строкові депозити виросла на 1,6 відсоткових пункти до 11,4% річних, а на депозити в іноземній валюті – на 1,0 відсотковий пункт до 7,4% річних. Останній факт може свідчити про особливу зацікавленість банків в іноземній валюті, ймовірно, для здійснення виплат за зовнішніми кредитами.

Що стосується кредитування, то проблеми в реальному секторі та уповільнення доходів населення поряд зі зростаючою ймовірністю поповнити ряди безробітних через скорочення виробництва серйозно зменшили можливості кредитування. Більше того, кредитування було законодавчо обмежено майже на два місяці Постановою НБУ №319. В результаті відбулося значне уповільнення кредитування в національній валюті з 6,6 млрд. грн. в вересні до 1,7 млрд. грн. в жовтні та 3,3 млрд. грн. в листопаді. Через зростання ставок по депозитам фінансові ресурси стали ще дорожчими: в жовтні процентна ставка по кредитам виросла на 1,9 відсоткових пункти до 17,1% річних, що обмежило можливості збільшення активів. Центральний банк змінив свою політику щодо кредитів на початку грудня. Постанова НБУ №413 скасувала Постанову №319, що означає зняття обмежень на кредитування. Більше того, у зв'язку з існуванням високого ризику невиплат по кредитам НБУ рекомендував банкам переглянути відсоткові ставки у бік зменшення за наданими кредитами з урахуванням стану обслуговування кредитів.

Проблеми, викликані зняттям депозитів та обмеженим кредитуванням, були ускладнені девальвацією гривні. Збільшення пропозиції гривні через зняття депозитів призвело до збільшення попиту на іноземну валюту на фоні відтоку капіталу з країни та зменшення надходжень від експорту. Послаблення гривні збільшує ризики майбутніх неплатежів за кредитами в іноземній валюті з боку національних економічних агентів.

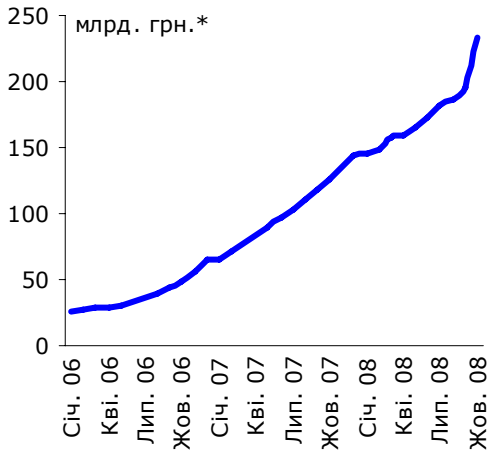
Окрім валютного ризику іншою потенційною загрозою для українських банків є висока частка іноземного капіталу в загальному обсязі

Депозити

* на кінець періоду
Джерело: НБУ

Зовнішній борг банків

* на кінець періоду
Джерело: НБУ

Автор:
Алла Кобилянська
Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

зобов'язань. На сьогодні в ситуації ускладненого кредитування та низьких кредитних рейтингів країни та банків вірогідність ненадання рефінансування зростає. Оскільки терміни виплат за депозитами та кредитами вкрай неузгоджені між собою, останнє накладає значні ризики по обслуговуванню зовнішніх зобов'язань.

У третьому кварталі чистий дохід та прибуток банків продовжував зростати на 6,8% до попереднього кварталу та на 8,9% до попереднього кварталу, відповідно, однак порівняно з попереднім кварталом вже почалось їх сповільнення. Більше того, станом на 1 грудня темпи зростання видатків перевищили темпи зростання доходів. В результаті банківська система зіткнулась можливістю значного погіршення ситуації, яке, як очікується, стане видимим наступного року.

Квартальні тенденції

Національні рахунки		II 05	III 05	IV 05	I 06	II 06	III 06	IV 06	I 07	II 07	III 07	IV 07	I 08	II 08
ВВП	млрд. грн.	97,5	119,4	123,6	105,4	124,1	150,4	157,7	133,1	161,4	195,6	212,8	186,6	232,5
Реальний ВВП	% дпр	3,4	1,4	1,7	4,1	6,8	6,9	9,5	8,0	7,9	6,4	7,4	6,5	6,5
Споживання домогосподарств (реальне)	% дпр	17,7	17,0	17,1	20,2	18,2	11,8	9,9	14,7	15,5	15,2	19.0	22.0	13,3
Споживання сектору держ. управління (реальне)	% дпр	0,0	1,0	4,0	9,6	5,8	5,8	1,0	0,8	6,2	4,4	2,4	1.0	1,5
Валове нагромадж. осн. капіталу (реальний)	% дпр	-0,5	0,2	0,3	19,9	19,3	17,9	18,3	24,4	23,5	18,9	23,8	14,7	6,3
Експорт тов/посл (реальний)	% дпр	-14,0	-12,7	-15,5	-14,9	-9,6	3,2	1,0	4,9	5,2	0,1	5,6	0,9	8,9
Імпорт тов/посл (реальний)	% дпр	3,2	3,9	-0,9	10,7	0,9	8,3	6,4	12,9	19,6	13,7	27,2	20,2	25,6
Сільське госп., мислив., ліс. госп. (реальна)*	% дпр	8,3	2,6	-7,2	3,8	2,8	-5,6	8,1	4,8	6,8	-9.3	7,1	0,4	-0,4
Обробна пром. (реальна)*	% дпр	1,8	-1,1	2,0	-1,5	6,1	7,3	7,2	15,0	13,2	13,1	4,4	8,7	9,0
Будівництво (реальна)*	% дпр	-11,3	-8,5	-7,5	0,1	0,8	1,4	4,2	13,3	8,2	12,7	5,8	-1,5	-6,4
Торгівля, ремонт (реальна)*	% дпр	-10,7	-11,7	-11,9	6,2	16,4	20,0	21,9	14,3	17,5	25,3	15.0	15,7	10,9
Транспорт (реальна)*	% дпр	5,7	2,8	7,8	4,9	7,7	9,4	5,3	7,0	5,6	8,0	10,2	10,1	10,6
Платіжний баланс														
Сальдо рахунку поточних операцій	млрд. дол. США	0,6	0,4	-0,1	-0,7	-0,4	0,5	-1,4	-1,3	-0,7	-0,2	-3,5	-3,6	-2,8
Сальдо рахунку поточних операцій	% від ВВП	3,2	1.7	-0,4	-3,7	0,0	1,7	-4,3	-5,0	-2,0	-2,2	-8,1	-9,6	-7,9
Баланс товарів	млн. дол. США	-236	-1131	-788	-1288	-876	-769	-2022	-1753	-1430	-2195	-4452	-4321	-3562
Баланс послуг	млн. дол. США	392	1035	191	176	401	885	347	50	403	1548	392	261	526
Поточні трансферти	млн. дол. США	694	745	780	616	782	846	910	789	923	1054	1183	966	957
Прямі іноземні інвестиції	млн. дол. США	365	477	6474	662	1410	1602	1258	1521	1860	3756	1648	2387	3083
Портфельні інвестиції	млн. дол. США	923	90	1347	0	-264	364	3350	1818	1477	517	1844	225	129
Валові золотовалютні резерви	млрд. дол. США	13,1	14,3	19,4	17,3	17,6	19,1	22,3	23,5	25,6	30,6	32,5	33,2	35,5
Ринковий обмінний курс, грн./дол. США	середнє	5,08	5,00	5,02	5,06	5,02	5,02	5,03	5,04	5,02	5,01	5,04	5,03	4,79
Офіційний обмінний курс, грн./дол. США	середнє	5,10	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	4,96
Бюджет														
Доходи зведеного бюджету	% від ВВП	32,1	31,5	31,6	31,2	31,7	31,9	32,8	33,3	32,8	30,8	31,1	32,5	42,7
Податок на доходи фіз. осіб	% від ВВП	4,4	3,9	4,1	4,4	4,6	4,1	4,1	5,1	5,3	4,9	4,8	5,1	6,9
Податок на прибуток підприємств	% від ВВП	5,9	5,3	5,5	3,4	4,6	4,3	6,7	3,8	4,1	4,1	6,4	4,1	5,2
Податок на додану вартість	% від ВВП	9,2	7,9	7,9	9,2	9,2	9,7	9,3	10,4	9,8	8,7	7,6	10,5	14,9
Акцизні збори	% від ВВП	2,0	2,0	1,9	1,8	1,7	1,5	1,5	1,8	1,7	1,6	1,3	1,5	1,8
Видатки зведеного бюджету	% від ВВП	36,4	28,1	33,3	30,9	32,8	29,4	36,6	28,4	31,0	29,6	36,7	29,5	42,2
Поточні видатки	% від ВВП	33,6	24,0	28,9	28,9	29,7	24,9	29,2	26,9	28,4	25,9	27,3	28,6	37,3
Капітальні видатки	% від ВВП	2,7	4,1	4,23	1,9	3,2	4,5	7,4	1,6	2,6	3,7	9,4	0,9	5,0
Дефіцит зведеного бюджету	% від ВВП	1,0	-5,0	-1,8	-0,4	1,1	-2,4	4.0	4,7	1,7	1,2	-6,2	3,0	0,5
Надходження від приватизації	% від ВВП	0,6	0,6	4,9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	0,3	0,4	0,1	0,1
Ринок праці														
Середня зарплата (реальна)	% дпр	19,0	19,6	26,4	23,8	22,6	18,8	11,3	14,7	13,9	14,9	15,7	13,8	7,1
Доходи домогосподарств (реальні)	% дпр	28,0	19,4	18,9	22,1	18,6	20,3	16,3	17,5	17,4	14,9	16,4	19,0	10,1
Рівень безробіття (за методологією МОП)	% кум	7,1	5,2	7,8	7,9	6,8	6,4	6,8	7,4	6,6	6,2	6,4	7,1	6,2
Банківський сектор														
Грошовий агрегат М0	% дпр	39,1	31,1	42,2	36,2	25,3	25,3	24,5	22,9	30,4	36,4	48,2	48,4	48,8
Грошовий агрегат М2	% дпр	37,4	31,3	53,9	39,2	36,6	36,6	34,3	38,6	40,7	47,8	50,8	52,7	48,8
Вклади населення в нац. валюті	% дпр	31,6	30,4	90,8	54,6	41,1	41,1	37,3	50,7	56,3	64,8	71,9	68,8	68,2
Вклади населення в ін. валюті	% дпр	45,4	46,4	59,1	54,5	66,2	66,2	57,5	52,3	43,8	38,4	32,5	35,2	32,9
Кредити комерційних банків в нац. валюті	% дпр	32,6	43,4	58,7	59,8	53,7	53,7	52,3	52,4	57,2	60,7	72,7	81,2	70,7
Кредити комерційних банків в іноз. валюті	% дпр	36,8	47,1	66,3	72	82,1	82,1	95,4	98,9	97,4	91,0	75,4	71,3	57,9
Довгострокові кредити комерційних банків	% дпр	53,0	70,1	84,6	87,6	86,7	86,7	79,5	84,1	86,5	87,9	85,7	84,8	67,2
Довгострокові кредити комерційних банків	% від загальн.	56,1	59,7	61,8	63,1	63,4	63,4	64,9	65,8	67,3	68,2	69,2	69,1	68,6
Середня процентна ставка за кредитами в нац. валюті	% річних	15,4	15,4	16,4	15,8	15,5	15,5	15,1	14,0	13,9	13,7	14,0	14,6	17,3
Середня процентна ставка за кредитами в іноз. валюті	% річних	11,0	11,3	11,7	11,5	11,3	11,3	11,5	11,5	11,4	11,3	11,1	10,8	11,4

Джерела: Національний банк України, Державний комітет статистики, Державне казначейство, Міністерство фінансів, розрахунки ІЕД

* зміна доданої вартості

Примітки:

дпр до попереднього року **щ.р.** щороку